23.2 KISWAHILI (102)

23.2.1 Kiswahili Paper 1 (102/1)

102/1
KISWAHILI
Karatasi 1
INSHA
Okt./Nov.2006
Saa 1¾

MANYAM FRANCHISE
Discover!Learn!Apply

THE KENYA NATIONAL EXAMINATIONS COUNCIL
Kenya Certificate of Secondary Education
KISWAHILI
Karatasi 1
INSHA
Saa 1¾

Andika insha mbili. *Swali la* **kwanza** *ni la* **lazima.**
Kisha chagua insha moja nyingine kutoka kizo tatu zilizobakia.
Kila insha isipungue maneno 400.
Kila insha ina alama 20.

Watahiniwa ni lazima wahakikishe kwamba kurasa zote za karatasi hii zimepigwa chapa zawasawa na kuwa maswali yote yamo.

© 2006 The Kenya National Examinations Council
Fungua ukurasa

Powered By: www.manyamfranchise.com

1 Umeteuliwa kuwa katibu wa kamati inayotoa mapendekezo ya jinsi ya kupambana na tatizo sugu la dawa za kulevya. Andika ripoti yako.

2 Ukubwa ni jaa.

3 Malizia kwa ... Wekundu wa uchwejua ulienea kila mahali; anga nzima ilijaa wekundu kama kwamba mazingira yalipatana na hali iliyokuwako. Kwa mbali niliisikia sauti iliyonikumbusha maneno niliyoambiwa zamani. Laiti ningeyasikiliza maneno hayo.

4 "Utandawazi una athari mbaya katika maisha yetu". Jadili.

6016

Powered By: www.manyamfranchise.com

23.2.2 Kiswahili Paper 2 (102/2)

Jina ..... **Nambo yako** .....

102/2
KISWAHILI
Karatasi 2
LUGHA
Okt./Nov. 2006
Saa 2½

THE KENYA NATIONAL EXAMINATIONS COUNCIL
Kenya Certificate of Secondary Education
KISWAHILI
Karatasi 2
Saa 2½

Andika jina lako na namba yako katika nafasi ulizoachiwa hapo juu.
Jibu maswali yote. Majibu yako yaandikwe katika nafasi zilizoachwa katika kijitabu hiki cha maswali.

Swali	Upeo	Alama
1	15	
2	15	
3	40	
4	10	
JUMLA		

Watahiniwa ni lazima wahakikishe kwamba kurasa zote za karatasi hii zimepigwa chapa sawasawa na kuwa maswali yote yamo.

©2006 *The Kenya National Examinations Council*
Fungua Ukurasa

Powered By: www.manyamfranchise.com

1. UFAHAMU

Soma makala yafuatayo kisha ujibu maswali.

Ulimwengu unapaswa kuzuka na mbinu za kulitadarukia tatizo la umaskini ambao unakwamiza juhudi za maendeleo. Umaskini unaoyakabili mataifa yanayoendelea unayatosa kwenye dhiki kubwa huku mataifa ya kimagharibi yakipiga hatua kubwa kimaendeleo. Ufa uliopo baina ya mataifa yanayoendelea na yale yaliyoendelea kama vile Marekani, nchi za Ulaya na Ujapani unapanuka kila uchao.

Vyanzo vya umaskini huu ni anuwai mathalan, ufisadi, uongozi mbaya, turathi za kikoloni, uchumi kuegemezwa kwenye kilimo kinachotegemea mvua isiyotabirika, idadi ya watu inayoupiku uwezo wa uchumi wa taifa linalohusika na ukosefu wa nyenzo na amali za kuwakwamua raia kutoka lindi la umaskini. Ukosefu wa elimu na nafasi adimu za ajira huchangia pia katika tatizo hili.

Jamii ya ulimwengu inapaswa kuelewa kuwa umaskini unaoathiri nchi fulani una athari pana sana. Uvunjifu unaotokana na umaskini unaweza kuwa mboji ambako matendo mabaya huchipuka. Raia maskini huweza kushawishiwa haraka kujitosa kwenye matendo ya kihalifu ili kujinasua kutoka dhiki ile. Hii inaweza kuwa mbegu ya kuatika maovu kama ugaidi na uhalifu wa kila aina.

Mataifa ya magharibi yanapaswa kuyaburai madeni mataifa yanayoendelea kama njia mojawapo ya kupambana na umaskini. Asilimia kubwa ya pato la kitaifa katika mataifa mengi hutumika kuyalipia madeni hayo. Katika hali hii inakuwa muhali kwa mataifa hayo kujikwamua kutokana na pingu za umaskini. Njia nyingine ni kustahabu kutoa ruzuku za kimaendeleo badala ya mikopo kwa nchi zinazoendelea.

Kwa upande wake, mataifa yanayoendelea yanapaswa kuibuka na mikakati bora ya kupambana na umaskini. Ni muhimu pawepo na sera zinazotambua ukweli kuwa asilimia kubwa ya raia wa mataifa hayo ni maskini. Pana dharura ya kuzalisha nafasi za ajira, kupanua viwanda hususan vinavyohusiana na zaraa ambayo ni tegemeo kuu la mataifa mengi, kuendeleza elimu na kuimarisha miundo msingi. Ipo haja pia ya mataifa haya kuhakikisha kuwa mfumo wa soko huru unaoutawala ulimwengu sasa hauishii kuwa chanzo cha kufa kwa viwanda asilia na kuendeleza umaskini zaidi. Kwa ufupi, maamuzi yote ya sera za kiuchumi lazima yauzingatie uhalisi wa maisha ya raia wa mataifa hayo.

(a) Kwa nini umaskini umetamalaki katika mataifa yanayoendelea? (alama 4)

(b) Madeni yana athari gani kwa mataifa yanayoendelea? (alama 2)

(c) Ni mapendekezo yapi ambayo mwandishi anatoa kwa mataifa machanga kuhusu utatuzi wa tatizo la umaskini? (alama 4)

(d) Mfumo wa soko huru una mathara gani kwa mataifa machanga? (alama 2)

Powered By: www.manyamfranchise.com

(e) Ukirejelea kifungu, eleza maana ya:

(i) kulitadarukia _____

(ii) kuatika _____

(iii) kuyaburai madeni _____

(alama 3)

2. MUHTASARI

Ajira ya watoto ni tatizo sugu linalokumba ulimwengu wa sasa, hasa katika nchi zinazoendelea. Jambo la kusikitisha ni kwamba hivi ndivyo ilivyo katika nchi nyingi za ulimwengu huu. Kuna idadi kubwa ya watoto wanaoajiriwa katika nyanja mbalimbali za jamii. Zipo sababu nyingi

zinazowasukuma watoto kutafuta ajira barani Afrika kwa mfano, familia nyingi huishi maisha ya ufukara hivi kwamba hushindwa kuyatimiza mahitaji muhimu hususan kwa watoto. Kupanda kwa gharama ya maisha kunazidisha viwango vya umaskini. Ukosefu wa lishe pia huwafanya watoto kutoroka nyumbani kutafuta ajira. Janga la UKIMWI limesababisha kuwepo kwa idadi kubwa ya mayatima wanaoishia kutafuta ajira ili kuyakimu maisha. UKIMWI umezifanya familia nyingi pia kuwaondoa watoto shuleni ili waweze kuajiriwa kwa lengo la kuzalisha pato la familia hizo. Watoto wengine hutoroka makwao kwa sababu ya maonevu. Maonevu haya ni kama vile kupigwa, kutukanwa kila wakati, kunyanyaswa kijinsia na kadhalika. Huko nje hutaabishwa kimwili na kiakili. Hufanyishwa kazi za sulubu zenye malipo duni au wasilipwe kabisa. Hili huwasononesha na kuathiri afya yao.

Wengine hujiingiza katika vitendo vya jinai pale wanapokosa ajira. Huchukua sheria mikononi mwao, wakaendeleza vitendo vya ukatili kama vile kuwahangaisha watu na kupora mali yao au hata kuwakaba roho. Aidha, wengine hujikuta kwenye madanguro ambako huendesha biashara haramu.

Uundaji wa Umoja wa Afrika hivi majuzi ni hatua muhimu ya kushughulikia matatizo ya Afrika kama vile ajira ya watoto, kuzorota kwa miundo msingi, magonjwa, njaa, umaskini, ufisadi na ukabila. Katika kushughulikia haki za watoto, nchi za Afrika hazina budi kuzingatia masharti yaliyowekwa na Umoja wa Mataifa kuhusu haki za watoto. Nchi nyingi za Afrika ziliidhinisha mkataba wa masharti hayo, ikiwemo nchi ya Kenya. Nchi hizi basi lazima zishughulikie haki za watoto kupitia sheria za nchi. Watoto ni rasilmali muhimu na ndio tumaini la kuwepo kwa kizazi cha binadamu.

(a) Eleza mambo yote muhimu anayozungumzia mwandishi katika aya ya kwanza (maneno 45 - 50) (alama 7, 1 ya utiririko)

Matayarisho _____

Jibu _____

_____

Powered By: www.manyamfranchise.com

(b) Bila kubadilisha maana aliyokusudia mwandishi, fupisha aya mbili za mwisho (maneno 50 - 55) (alama 8, 1 ya utiririko)

Matayarisho_____

Jibu _____

_____

3. Matumizi ya lugha

(a) Tunga sentensi inayodhihirisha matumizi ya ngeli ya I - I (alama 1)

(b) Changanua sentensi ifuatayo ukitumia mchoro wa matawi:
Mkulima mzembe amepata hasara (alama 4)

(c) Onyesha viambishi awali na tamati katika kitenzi: Alimchezea. (alama 3)

_____

(d) Taja sauti mbili zinazotamkiwa **midomoni.** (alama 2)

(e) Kanusha sentensi ifuatayo:
Ningalikuwa na pesa ningalinunua nyumba. (alama 2)

(f) Kitenzi **fumbata** kiko katika hali (kauli) ya _____
(alama 1)

(g) Tunga sentensi ukitumia kielezi cha:

(i) wakati (alama 1)

_____

(ii) mahali (alama 1)

_____

(h) Andika sentenzi zifuatazo kulingana na maagizo uliyopewa.

(i) Mhunzi mrefu alishinda tuzo (anza kwa : Tuzo .....) (alama 1)

_____

(ii) Mwanafunzi huyu anasoma Kifaransa. (Anza kwa kiashiria kisisitizi) (alama 1)

_____

(i) Sentensi ltizi ni za aina gani?

(i) Lonare anatembea kwa kasi. _____
(alama 1)

(ii) Halima anaandika hali Ekomwa anasoma. _____
(alama 1)

Powered By: www.manyamfranchise.com

(j) Tunga sentensi moja ukitumia neno "seuze". (alama 1)

_____

(k) Bainisha Kirai Nomino na Kirai Tenzi katika sentensi:
Jirani mweusa alinipa chakula. (alama 2)

_____

(l) Unda nomino kutokana na vitenzi:
(i) Chelewa _____ (alama 1)

(ii) Andika _____ (alama 1)

(o) Andika kinyume cha:
Mwise alikunja nguo alizokuwa ameanika. (alama 2)

_____

(p) Sahihisha sentensi:
Mtoto ambaye niliyemsomesha ameasi jamii. (alama 1)

_____

(q) Andika katika msemo wa taarifa. "Sitathubutu kumpa pesa zangu" Mkolwe alisema. (alama 2)

(r) Tunga sentensi kuonyesha tofauti kati ya vitate vifuatavyo:
Suka na Zuka (alama 2)

(s) Eleza matumizi ya ritifaa katika: N'shamchukua. (alama 2)

_____

(t) Andika udogo na ukubwa wa neno 'kiti'. (alama 2)

(u) Eleza matuimizi ya "na" katika sentensi:
Sofia na Raeli wanaandaliwa chai na mpishi. (alama 2)

4. Isimu Jamii

Soma kifungu kifuatacho kisha ujibu maswali yanayofuata.

Kwa mujibu wa sheria kifungu nambari 3 sehemu ya A ya sheria za nchi, umepatikana na hatia ya kutatiza utulivu wa raia wapenda amani kwa kuwatusi na kutisha kuwapiga. Kiongozi wa mashtaka amethibitisha haya kwa kuwaleta mashahidi ambao wametoa ushahidi usiotetereka kuhusu vitendo vyako katika tukio hilo. Korti hii imeonelea una hatia na imeamuru ufungwe jela kwa muda wa miaka miwili bila faini ili liwe funzo kwako na kwa wenzako wenye tabia kama zako. Una majuma mawili kukata rufani.

(a) Lugha iliyo katika kifungu hiki hutumika katika muktadha upi? (alama 1)

(b) Toa ushahidi wa jibu lako. (alama 3)

(c) Zaidi ya sifa zilizo katika kifungu hiki, eleza sifa zingine sita za matumizi ya lugha katika muktadha huu. (alama 6)

Powered By: www.manyamfranchise.com

23.2.3 Kiswahili Paper 3 (102/3)

102/3
KISWAHILI
Karatasi 3
FASIHI
Okt./Nov. 2006
Saa 2½

THE KENYA NATIONAL EXAMINATIONS COUNCIL
Kenya Certificate of Secondary Education
KISWAHILI
Karatasi 3

FASIHI
Saa 2½

Jibu maswali **manne** pekee.
Swali la kwanza ni la lazima.
Maswali hayo mengine matatu yachaguliwe kutoka sehemu nne zilizobaki yaani: Tamthilia, Riwaya, Hadithi Fupi na Ushairi. Usijibu maswali mawili kutoka sehemu moja.

Karatasi hii ina kurasa 4 zilizopigwa chapa.

Watahiniwa ni lazima wahakikishe kwamba kurasa zote za karatasi hii zimepigwa chapa sawasawa na kuwa maswali yote yamo.

6018 © 2006 The Kenya National Examinations Council **Fungua ukurasa**

Powered By: www.manyamfranchise.com

FASIHI SIMULIZI

1 (a) Fasihi Simulizi ni nini? (alama 2)

(b) Eleza tofauti nne baina ya Fasihi Simulizi na Fasihi Andishi. (alama 12)

(c) Ntrii umuhimu wa Fasihi Simulizi? (alama 6)

TAMTHILIA

Kithaka wa Mberia: *Kifo Kisimani*

2 "Utani? Haukuwa utani! Mtemi amesikia sifa za uzalendo wako.... Mipango yote imepangwa na kupangika.... Unajua, bwana, hiari ya binadamu ni kifaa cha mtu mwenyewe. Anaweza kukitumia vizuri au vibaya. Anaweza kukitumia kujinufaisha maishani au kujikwamisha njiani. Inategemea mtu mwenyewe".

(a) Eleza muktadha wa dondoo hili. (alama 2)

(b) Ni mipango gani inayozungumziwa? (alama 4)

(c) Fafanua jinsi baadhi ya wanajamii wa *Kifo Kisimani* walivyoitumia hiari yao vibaya. (alama 14)

RIWAYA

Z. Burhani: *Mwisho wa Kosa*

3 Linganisha wasifu wa wahusika wafuatao na uonyeshe umuhimu wao katika riwaya ya *Mwisho wa Kosa*:

(a) Monika
(b) Muna (alama 20)

HADITHI FUPI

K. W. Wamitila: *Mayai Waziri wa Maradhi*

Jibu swali la 4 au la 5.

Siku ya Mganga

4 "Lakini kulikuwa na tatizo gani iwapo..... mganga alikuwa hajui cho chote kuhusu ugonjwa?"

(a) Fafanua muktdha wa maneno haya. (alama 2)

(b) Eleza sifa za mganga anayeejelewa katika hadithi hii. (alama 10)

(c) Taja na ufafanue madhara aliyoyasababisha mganga kwa jamii. (alama 8)

6018

Powered By: www.manyamfranchise.com

Kachukua Hatua Nyingine

5 "Kusema ukweli Mavitu alijua fika kuzichukua hatua."

(a) Thibitisha ukweli wa usemi huu ukirejelea hadithi ya *Kachukua Hatua Nyingine.* (alama 10)

(b) Hatua alizozichukua Mavitu zilikuwa na athari gani? (alama 10)

USHAIRI

Jibu swali la 6 au la 7

6 Soma shairi hili kisha ujibu maswali yanayofuata.

KWELI

1. Neno la kweli daima, lina nguvu za kutosha
   Ni silaha ilo nzima, shahaba kutopotosha
   Neno ngome ya hishima, msema kweli hunyosha
   La urongo lapotosha, dumu katika ukweli

2. Ukitaka taadhima, na hifadha ya kutosha
   Uishi penye huduma, uwe ndiwe muongosha
   Uwe mkweli daima, urongo wako ondosha
   La urongo lapotosha, dumu katika ukweli

3. La kweli lina salama, *ghayati* linaridhisha
   Lakinga mbele na nyuma, na kati lafurahisha
   Hata kesini ungama, Mola atasahalisha
   La urongo lapotosha, dumu katika ukweli

4. Ruhusa urongo nema, patatu nakujulisha
   Ni kauli ya Hashima, wengi *wamesadikisha*
   Ni hadithi twaisoma, nasi tumejifundisha
   La urongo lapotosha, dumu katika ukweli

5. Kwanza urongo useme, iwapo wapatanisha
   Pili ni mke na mume, ili ndoa kudumisha
   Na vitani usikome, ni haki kuhadaisha
   La urongo lapotosha, dumu katika ukweli

6. Wasalamu kaditama, sitaki kuyarefusha
   Waja wa leo si wema, si hoja kuwagutusha
   Wathamini darahima, haki wakaziangusha
   La urongo lapotosha, dumu katika ukweli

(a) Taja manufaa ya ukweli kama yalivyoelezwa na mshairi. (alama 4)

(b) Taja na kutoa mifano ya tamathali mbili za usemi katika shairi. (alama 4)

(c) Dondoa na ueleze mifano miwili tofauti ya uhuru wa kishairi katika shairi hili. (alama 4)

(d) Andika ubeti wa tano katika lugha nathari. (alama 4)

(e) Eleza maana ya:

(i) ghayati (alama 1)
(ii) hata kesini ungama, mola atasahalisha. (alama 2)
(iii) wamesadikisha (alama 1)

Fungua ukurasa

Powered By: www.manyamfranchise.com

7 **Soma shairi hili kisha ujibu maswali yanayofuata.**

MKULIMA

Mtazameni...nguzo ya Afrika
mtumwa wa watumwa waloridhiya!

Amekita jembe lake akilisujudia
kwa *tambo* liloumbuka na kuselehea
Uso ukifuka ukata ulojifanya tabia
na machungu ya maonevu alovumilia.

Moyo wake mzito *ulokokomaa* kama kuni
Haujui tena kutarajia wala kutamani
Um/kufa ganzi, kutohisi raha wala huzuni

Basi iteni fikira mambo mukiyafikiri
Siku hamaki yake itapochafuka kama bahari
Siku ukweli wa hali yake utapodhihiri
Umejiandalia vipi...
huo mkono ulomuumbua na kumkausha
hizo pumzi zilomzimia taa ya maisha
kumfinga kizuizi, gizani *kumtowesha*?

Ni jawabu gani alowekewa na wakati
kuipoza ghadhabu ya kiu ingawa katiti
kuiliwaza hamaki ya njaa hii ya dhati
Njaa ya maisha itakayo kushibishwa.

(a) Eleza mambo muhimu yanayojitokeza katika shairi hili. (alama 4)

(b) Taja na utoe mifano ya aina zozote mbili za tamathali za usemi zilizotumika katika shairi hili. (alama 4)

(c) Eleza umbo la shairi hili. (alama 3)

(d) Onyesha umuhimu wa matumizi ya kihisishi katika shairi. (alama 2)

(e) Fafanua maana ya:

(i) Siku hamaki yake itapochafuka kama bahari. (alama 2)
(ii) kuipoza ghadhabu ya kiu ingawa katiti. (alama 2)

(f) Eleza maana ya msamiati ufuatao kama ulivyotumiwa katika shairi:

(i) tambo
(ii) ulokokomaa
(iii) kumtowesha (alama 3)

Powered By: www.manyamfranchise.com